

Jó-lét a tűz ereje, míg felette ember őrködik
S míg alkotó munkát mível az őserő segélyével.”
(*Johann Wolfgang Goethe: Tűz és ember.*)

A TŰZMEGELŐZÉS FEJLŐDÉSE NAPJAINKIG

Írta: Dr. Hadnagy Imre József

A TŰZMEGELŐZÉS FEJLŐDÉSE NAPJAINKIG

BEVEZETÉS

Prométheusz, amikor az istenektől az emberek számára ellopta a tüzet és a mesterségeket nem gondolta, hogy csak a kipusztulástól menti meg őket, hanem tettével tragédiák okozója is lesz. Az emberek és istenek atyja, a legfőbb isten – Zeusz – a titánt kegyetlenül megbüntette, és a pártfogoltak Pandórárt kapták ajándékkul. Az ajándék nőszemély kíváncsiságával minden földi baj okozója lett. Így annak is, hogy a népeket szolgáló engedékeny barátságos tűz „édestestvére” az ártó tűz – „vörös kasként” – gyakran „felröppen”, és a szárnyalását megakadályozni igyekvő embernek örökös elfoglaltságot ad, állandó éberségre, óvatosságra készíteti.

A görög mitológia igazát ugyan nem tudjuk bizonyítani. Az emberi közösségeknek azonban a tűzzel mindig akadt dolga akár a barátságos, akár a barátságtalan arcát mutatta. Az emberi társadalmak fejlődésének útját követve megállapítható, hogy a tűz féken tartása az emberi élet védelmének egyik fontos oldala lett, és a sok közül egy faktorként az életfeltételek megőrzését, biztonságát szolgálta. A történelem folyamán a tűz elleni védelem egy komplex feladat- és tevékenységrendszerre vált, konkrétan tudományosan szervezett társadalmi tevékenység rangjára emelkedett.

Az írásműnek nem célja a **tűzmegeelőzés** témájának átfogó tárgyalása, annak a legrégebbi időktől napjainkig tartó fejlődését mutatja be. A fejlődési szakaszok kritikai elemzésének legfőbb szempontjai, hogy a tűzmegeelőzési tevékenység mennyiben ösztönös, milyen szinten áll a tudatosság, mennyire szervezett, tudományosan mennyire megalapozott. A mondanivalót két részre bontva:

- Az emberiség történelmének útját követve a tűzmelegelőzési tevékenység fejlődésének tendenciáját mutatja be az Állami Tűzoltóság megalakulásáig.
- Illetve - rendhagyó módon az Állami Tűzoltóság megalakulásától napjainkig eltelt fejlődési szakasz kritikai elemzése eredményeinek írásban való megjelenését mellőzve - a mai tűzvédelmet, ennek részeként a tűzmelegelőzést (ez utóbbit a melegelőző tűzrendészet szinonimájaként értelmezve) jellemző gondolatokat fogalmaz meg. A gondolatok a korszerű tűzrendészetre vonatkoznak, illetve a fejlődésének csúcspontján lévő – elsősorban – a mai melegelőző tűzrendészetet övező gondolatok.
(Az írásmű mindezeket a teljességre való törekvés nélkül tárja az olvasó elé).

A TŰZMEGELŐZÉS FEJLŐDÉSE A LEGRÉGEBBI IDŐKTŐL AZ ÁLLAMI TŰZOLTÓSÁG MEGALAKULÁSÁIG

Tűzmelegelőzés a legkorábbi időkben

Az embernek az ártó tűz elleni küzdelme létével egyidős. Ez a „harc” kezdetben **ösztönös** minden kétséget kizáróan és az életben maradáshoz szolgálja. A tűztől való félelem ösztönös cselekvésre – **menekülésre** – készíteti elődeinket, abból a célból, hogy tisztas távolságba kerüljenek a „hívatlan látogatótól” (**1. kép**). A lakóhely feladása, egy új megtalálása, elfoglalása biztonságot teremt. Ekkor a tűzmelegelőzés, mint olyan még gondolatban sem vetődött fel, főleg azért mert az embernek a világról, a természetről legfeljebb felületese ismeretei lehettek, energiáját, pedig lekötötte a természet erőivel való szüntelen küzdelem, a létért vívott harc. A tűztől való elszigetelődés, itt olyan értelemben igaz, hogy a tűz elleni fellépés még ösztönösen sem történik meg, de a káros hatások elkerülésére az ösztönök által vezérelt meneküléssel mégis mód adódik.

1. kép. Régvolt elődeink és a tűz

Őseink az idők folyamán azt is megfigyelték, hogy a folyók, a kopár hegyek, sivatagok, a hóval és jéggel fedett hegyek gátat vetnek a tűznek. Ezek védőpajzsok, mert a tőlük távol keletkezett **terjedő tüzet elszigetelik, a tűz káros hatásai nem érvényesülnek.** Ezeket a természetes akadályokat kihasználva a lakóhelyet kedvező helyen lehet megválasztani. Ez azonban nem jelentette az ártó tüztől való mindenkorra érvényes „távolmaradást.”

Egy idő után a tűz mesterséges előállítása is igény lett. Feltételezhető, hogy az őskor embere is igyekezett erre megoldást találni. Az tény, hogy sok kísérlet után őseink megtalálták a tűzgyújtáshoz vezető utat. Ez nem volt egyszerű. A tűzcsiholás az akkori idők egyik legfontosabb találománya. Ettől kezdve a természet keltette tűzön kívül a tudatosan élesztett, de „rakoncátlan” tűzre is „különös gondot kellett fordítani”. A mesterséges tüzet szemmel kellett tartani, az egyszer már előállított **tűz őrzése** – a tűzcsiholás nagy időigénye és nehézsége miatt - állandó feladat lett. A tűz őrzése az ártó tűz megelőzésének – talán – legősibb módja.

A tűzmelegelőzéssel – elsősorban a tüztől való elszigetelődés hasznával - kapcsolatos ismereteit az ember közvetlen tapasztalás útján szerezte, a gyakorlati tevékenységét legkorábban az ösztönei vezérelték. A természettudományos ismeretek, valamint technikai eszközök hiányában eleink „tűzmelegelőző tevékenysége” az ösztönösség szintjét bizonyos értelemben ugyan meghaladta, de ez csak tudatos elemekkel átszőtt cselekvésnek tekinthető, mint ahogy azt a tűzörzés szokásának kialakulása is bizonyítja. A tüztől való elszigetelődés nem teremtett biztonságot, hiszen a természet által keltett tűz az ember lakóhelyén is pusztíthatott.

A tüzek megelőzése azért is fontos volt, mert a lakóhelyváltoztatás nem lehet egyszer és mindenkorra a védekezés egyetlen módja. A letelepedett embercsoportok, nemzetségek, törzsek összetartó ereje, az ember alkotta értékek megóvása korlátja lesz a szabad mozgásnak. A „felröppenni készülő vörös kakas” szándékának megakadályozására kísérletek ugyan történnek, de a szárnyalásának megelőzésére a zárt építkezéseken, a jól égő építőanyagok használatakor az emberi közösségeknek még minimális esélye sincs. Nagy valószínűséggel ekkor már a tűzmelegelőzésben egyre több a tudatos elem, de kiteljesedésének a lakóházak létesítésének (az építkezéseknek) a szabályozatlansága, a szerény mértékű természettudományos ismeretek korlátot szabnak.

Ugyanakkor vannak olyan adatok, amelyek szerint a közép-kőkori településeken a kemencéket a lakóépületektől távol építették. Régészek

feltárások igazolják, hogy az őskor embere körültekintő volt a tűzhelyek létesítésekor, mert azokat agyaggúlvával övezte, gyakran kövekkel kerítette körül, vagy éppen gödröt ásott a tűznek. Ezek már a tudatos tűzvédelem, tűzmegeelőzés elemei, és annak bizonyítékai.

Az emberi közösségek lakóhelyein, vagy annak közvetlen közelében a természeti jelenségek – villámcsapás, tűzhányók kitörése, súrlódás, vagy öngyulladás - nyomán keletkező tüzek eredetére, az égés fizikai folyamatának részleteire, a tüzek természetére, a tűzoltás feltételeire, a kiterjedt tüzek elleni eredményes küzdelmet illetően őseinknek – legfeljebb felületes ismeretei lehettek. A tűz keletkezését természetfeletti dolognak tartották, azt isteni hatalomként tisztelték, a megelőzésre kevés esélyük maradt, leginkább azt tették (tehették), amit ösztönük diktált.

Egy idő után a kiszolgáltatottság, a kilátástalan küzdelem, a biztos csatavesztés reakciójaként a földöntúli erőkhöz fohászokdtek oltalmat kérve, vagy a próbatétel elviseléséhez erőt kértek. Ennek eredményeként azt remélték, hogy a hasonló „büntetésektől” megmenekülnek.

A természeti jelenségek okainak, lefolyásának, folyamatainak ismerete híján jutottak el őseink az egyik őselemet - a tüzet - megszemélyesítő isten a tűzisten imádatához. Érdekes módon a földön egymástól függetlenül létező emberi kultúrákban, az eltérő vallásokban is analóg módon mindez megtalálható. A tűzistenek kiengesztelése, kegyeinek megnyerése, hozzájuk az üzenet eljuttatása tűzáldozatot követelt, miközben a tűz lángja, és az ég felé szálló füst közvetítette az emberi fohászt az égiekhez. **A „tűzmegeelőzés” a remélt isteni segítség köntösébe bujt.**

Összegezve. *A tűzmegeelőzést az emberi történelem legkorábbi szakaszában elsősorban az ösztönök vezérlik. A tűzmegeelőzés körébe tartozó olyan hasznos elemek, mint a tűz elöl való menekülés, a tűz ártó hatásaitól való megszabadulás, a tüzeektől való elszigetelődés, a mesterséges tűz őrzése, a tűzhelyek körültekintő létesítése, az istenek segítségével való reménykedés az értelem és akarat szabályozása alatt álló ösztönös emberi cselekvést némi tudatossággal is színesítik. Az aktív és passzív*

tűzmegeőzés elemei is fellelhetők .A tűzhelyek létesítése, használata („üzemeltetése”), a „működtetés” elemi szabályainak betartása, már arra utal, hogy az ember kezdi felismerni a „veszélyes üzemekkel” kapcsolatos teendők komplex voltát.

Tűzmegeőzés az ókorban

a) Az Ókori-Keleten és a Római Birodalom korai történetében

Kevés adat van arra vonatkozóan, hogy a tűzmegeőzést hogyan oldották meg az Ókori-Kelet államaiban.

Babilóniából maradtak fenn az ókori tűzvédelem legkorábbi emlékei. A legfőbb szabályokat Hammurabi Törvénykönyve tartalmazza. A leírtakból arra lehet következtetni, hogy itt „élénk tűzoltóélet” lehetett, a tűzoltást közügynek tekintették, sőt a tűz miatt károsultak értékeinek eltulajdonítóira szigorú büntetés várt. Ezek ismeretében nem egészen alaptalan azt feltételezni, hogy a tűzmegeőzésnek is vannak törvényi szabályai, ezt a feladatot megbízott személyek végézik, de nagy valószínűséggel mindenkinek a kötelessége, a tűzoltáshoz hasonlóan közösségi feladat. *Sok jel arra utal, hogy a tűzmegeőzésben a tudatosság és szervezettség több eleme jelenik meg.*

Kínában már tűzrendőri és tűzoltóintézmények is vannak. A tűzrendőrök tűzfigyelői feladatot is végézték. Az éjszakai tűztilalom betartását ellenőrizték, ezért éjjel őrjáratoztak, illetve egy magaslati figyelőpontról oldották meg ezt. Tűz esetén a tűzoltó osztagot riadóztatták. A tűzoltók nem bízva a tűz megfékezhetőségében a kárhelyre való korai megérkezést nem tartották fontosnak. Ennek oka a világról, a természet-ről, a természeti törvényekről meglehetősen hiányos ismereteikben keresendő. *Az ókori Kínában – a tűzfigyelői feladatok részeként – nem sok természettudományos ismerettel a háttérben a tűzmegeőzés szervezetten, tudatosan történt.*

Japánban is léteztek katonailag szervezett tűzoltók, akik laktanyákban voltak elhelyezve. A tüzek észlelésére, a tűzjelzés céljára figyelőtör-

nyokat építettek. Japánban fából és könnyen égő anyagokból építkeztek, (és sok helyen építkeznek ma is). Így nem véletlen, hogy nagyon gyakoriak voltak a tüzek, sőt nem ritkán tűzvész is tombolt. Ennek megfékezésére más megoldás híján a szél irányába eső házakat lebontották. A sűrűn előforduló földrengés – ami gyakorta tűzvész gerjesztője is volt - „kikövetelte” a könnyűszerkezetes építkezést, tehát a japán építkezési gyakorlat nem öncélú volt. A tűzfigyelés évszázadok alatt kialakult gyakorlata (ami ma is létezik Japánban) szerint éjjel (ahogy ma is) tűzörök járják az utcákat és csörömpöléssel (ma más módon) adják tudtára a lakosoknak a tűzre való figyelés fontosságát. *Japánban - hasonlóan, mint Kínában - a tűzmelegítés a tűzfigyelői feladatok részeként (kevés természettudományos ismerettel a háttérben) szervezeten, tudatosan történt.*

A **Római Birodalom** korai történetében sem létezett az Ókori-Keleten megvalósulttól eltérő tűzoltói gyakorlat.

Összefoglalva. *A tűzmelegítés gyakorlata Babilóniában, Kínában, Japánban, és történetének korai szakaszában a Római Birodalomban nagy hasonlóságot mutat, erre vonatkozó utasítások szerint, a tudatosan meghatározott teendőket – a tűzfigyelői feladatok részeként - szervezett erők végzik, a természettudományos ismeretek hiánya a tűzmelegítés célszerűbb megoldásának gátját képezi. A mesterséges tüzek körüli tevékenység rendje (létesítés, „működtetés szabályozása”) ebben a történelmi időszakban is a gyakorlat része, az építési rendre vonatkozó adatok nincsenek, de a tűzoltási technika ennek hiányáról tanúskodik.*

b) A Római Birodalomban és Aquincumban

Az ókori világ legnépesebb városát – Rómát - sújtó számtalan tűzvész a tűzmelegítés fontosságára is ráirányította figyelmet, azaz a nem kívánt tüzek melegítés, megfékezése érdekében egy „átgondolt” tűzvédelmi rend megteremtése lett a cél. Nem véletlen, hogy az antik világnak ezen a részén a tűzrendészet fejlesztésében szervezeti és technikai vonatkozásban egyaránt Róma járt az élen. Előbb rabszolgákból álló, később szabad emberekből felállított vigil (örökös) zászlóaljok látták el a város

tűzvédelmét. A tűzfigyelést ekkor - nagy valószínűséggel - őrzéssel, és (vagy) Róma hét dombján létesített figyelőhely(ek)ről látták el.

A Római Birodalom számos városában hoztak létre hasonló tűzoltó szervezeteket, így hazánk Dunántúl-i részén az akkori Pannónia székhelyén Aquincumban is. Itt a tűzoltó székházhoz egy torony is tartozott, amelyben folyamatosan figyelők (őrök) teljesítettek szolgálatot, akik a földön őrzéssel végző személyekkel együtt a tüzmelegítési teendőket a tűzfigyelői feladatok részeként hajtották végre.

Aquincumban az építkezéseknél figyelemmel voltak tüzmelegítési szempontokra, a tüzveszélyes üzemeket - az uralkodó szélirányt is figyelembe véve - a városfalon kívülre telepítették, ezzel a röptüzek veszélyét is elhárították, kőfalakkal emelték a házakat, és cseréptetővel fedték azokat. Az utcát meglehetősen szűkek voltak. Az itt épített vízvezetékek a tűzoltóvíz tartalékok képzésében is szerepet játszottak.

Tűz esetén (**2. kép**) a kárterület izolálására is törekedtek oly módon, hogy az égő ház közvetlen szomszédjában levő házak tetejére bőröket és vásznat terítettek, amelyet vízzel locsoltak abból a célból, hogy a tetőt a röptűz ne gyújtsa fel.

Összegezve. *A római kor emberének a tüzmelegítést szolgáló igyekezete – szerény természettudományos ismerettel a háttérben - tudatos tevékenység, amely szervezeten történik, ugyanakkor a melegítő tüzrendszer építkezésekkel, tüzveszélyes üzemek létesítésével, működtetésével kapcsolatos elemeit is alkalmazzák a gyakorlatban. A tüzmelegítés szabályozásának (írásos, és/vagy szóbeli) rendszere működik. A víztárolás előírás. Az aktív tüzmelegítésben a veszélyeztetett környezet izolálása elemi szinten megvalósul.*

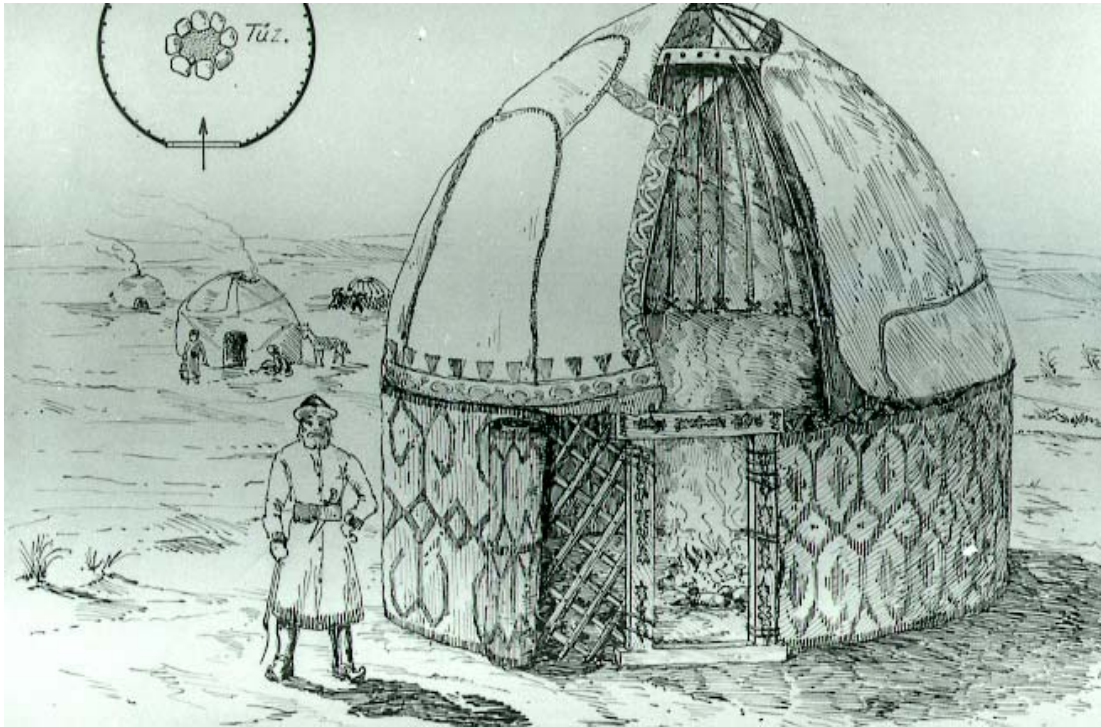
2. Küzdelem a tűzzel a középkorban.

Forrás : A Tűzoltó Múzeum archívuma

Tűzmegeelőzési kultúra Európában és Magyarországon a népvándorlás korában

Az i.sz. 4-7. évszázadi u.n. nagy népvándorlás idején a Római Birodalomban honos tűzvédelmi rend is feledésbe merült, mert az egymást követő és felváltó népfajok harca öt század alatt feldúlta, elpusztította azt a csekély civilizációt, amelyet a rómaiak több évszázados igyekezettel alkottak.

Az ide-oda vándorló törzsek télen nádból, sásból, fából készült silány házakban, nyáron sátrakban laktak. Egy-egy pihenőhelyen a sátrakat nagy távolságra helyezték el egymástól. A nagy térközök miatt az egyik építmény tüze nem terjedt át a másikra. A fűtését, a világítást, a sütés-főzést szolgáló nyílt tüzek eléggé „megzaboláztak” voltak, azaz a sátoron kívül, vagy annak közepén jól elszigetelt helyen lobogtak, őrzéséről is gondoskodtak. (3. kép)

3. kép. Vándorló törzsek (népcsoportok) sátrainak telepítési rendje

A vándorló, - és a honfoglalás után - a kalandozó magyarok tűzvédelme hasonló volt más akkori – szintén állandóan mozgásban lévő - népcsoportéval. Őseink is tisztában voltak a sátorfűtés és világítás akkor „divatos” rendjével, „a lakó és védőelemek” közötti nagy térközök megtartásának jelentőségével. Talán tapasztalatból ismerték, hogy ennek mellőzése egy tűzvész oka lehet, de be nem tartása esetén szándékosan is okozható tűzvész.

Összegezve. A népvándorlás korában a Római Birodalomban kialakított tűzvédelmi kultúrát sikerült lerombolni. *De a honfoglaló magyar törzsek a - vándorlás során kialakított, és időközben finomodó - tűzmegelőzési kultúra elemeit tudatosan, szervezeten alkalmazzák, közülük a legfontosabbak az építkezésekkel, a mesterségesen keltett tüzekkel kapcsolatosak. A „sátrak” egymástól nagy térközökkel történő telepítésével, a tűzhely célszerű megválasztásával, a tűz felügyeletével ösztönösen, vagy némiképpen tudatosan a tűzvédelmet – annak részeként a tűzmegelőzést - elemi szinten biztosítani tudták.*

Tűzmelegelőzési kultúra Magyarországon az ipari fejlődés kibontakozásáig

Honfoglaló elődeink a X. században szinte állandóan mozgásban voltak, az új hazában legfeljebb földvárakat építettek, az „ország képe” ez időben valójában nem változott. A tűzvédelem a népvándorlás korát jellemző színvonalon maradt.

Szent István király szorgalmazta „telepedési középpontok” létesítését. A kereszténység felvétele után templomokat építettek, amelyekben vasárnaponként istentiszteletre mentek az emberek. Kivételt képeztek azok, akik a „tűzvészeket vigyázzák”. A gyújtogatók megbüntetésére alkotott törvénye is a tüzek megelőzését kívánja elérni. Ezek voltak a magyar történelemben az első törvények, amelyek a tűz keletkezésének, mielőbbi megfékezésének, tovaterjedésének megakadályozását „állami akaratként” is közösségi feladattá tették.

Hazánkban a városiasodás viszonylag későn kezdődött el. A városvédő szervezetek feladata lett a tüzek figyelése is, így a tűzvédelem jelentős rangra emelkedett.

A XII. századtól kezdve statútumok (szervezeti szabályzatok), városi illetve vármegyei szabályrendeletek már éjjeli örök felállítására adnak utasítást. Az örök kötelessége volt a tűzfigyelés. Tűzvészszel szemben passzív módon a szomszéd házak lebontásával – a távolabbi épületek, értékek izolálásával - védekeztek.

Az ismétlődő várostüzek fő okai a szűk utcák, könnyen gyulladó építőanyagok, a vízkészletek elégtelensége, technikai felszerelések hiánya a tűzrendészeti szabályok megalkotását követelték.

Az 1500-as évektől a települések nagy részét bakterek (örök) vigyázták (**4. kép**), akik éjszakánként óránkénti kiáltással figyelmeztették az embereket az idő múlására sőt, hogy a vízre és a tűzre legyenek kellő tekintettel. Az éjszakai figyelemfelhívásra egy példa: A bakter a szokásos

4. kép. Éjjeli őrzéskor

járőrözési útvonalán haladva fennhangon hozta tudomására a lakosoknak, hogy

*„Éjfél ütött már az óra,
Térjetek már nyugovóra,
Tűzre, vízre vigyázzatok,
Le ne égjen a házatok.”*

A **Felvidéken**, de az ország más városainak, falvainak tornyaiban őrségeket állítottak fel, akiknek a feladata nemcsak a közeledő ellenség felfedezése volt, hanem leginkább a „*tűzveszedelmeket vigyázták*”.

A régi **Sopronnak** is érdekessége volt a Tűztorony (**5. kép**). A toronyőrök elsősorban zenészek voltak, akiknek tűzfigyelési feladata is volt.

5. kép. A soproni tűztorony

Egy 1549-ben kötött szerződés előírja, hogy a toronyzenészek feladata:

- „2. Nappal és éjjel szorgalmasan űrködjenek. Az éjszaki őrség idején óránként jelezzék trombitájukkal az időt. Nézzenek végig több alkalommal a belvárosban és a külvároson, nem támadt-e valahol tűz? ...”

Évszázadokon keresztül a tűzmelegelőzéssel kapcsolatos feladatokat a helyi tűzszabályrendeletek írták elő.

Debrecen a céheknek, de a diáktűzoltóknak (vigilek) is voltak a tűz-megelőzéssel kapcsolatos feladatai. A városban szigorúan jártak el a tűz-okozókkal szemben, de az építési rendtartás sajnos csak sok tűzvész után született meg.

Győr város tűzrendészeti regulája (1698) pontokban foglalta össze a megelőző türendészet, és a tűzjelzés legfontosabb szabályait. A tűzrendészet őreinek - a vigyázó embereknek elrendeli, hogy *” éjjel-nappal járják az utcákat, ... hogy ha rendellenességet tapasztalnak – a figyelmeztetés mellett - hajtsanak be 12 forintos bírságot.”*

Pécs város „Tűz ellen való rendtartása” (1764) előírja:

- 4. *„Éjtszakára istrázsák rendeltessenek, a kik a város részeit összve járván, szorgalmasan vigyázzanak.”*
- 5. *„Az éjtszakai vigyázóknak, azon kívül, hogy minden órában kiáltani és a népnek szokott intést tenni tartoznak, az is lészen kötelességek, hogy mivel nékiek úgy is egész éjjel kell vigyázniok, hogy mihelest a tüzet támodni fogják észre venni, az haranggal való jel adásra azonnal szaladjanak.”*

A megelőző tűzrendészet első figyelemre méltó írásos emléke Révai M. 1780-ban Budán kiadott „Város Építésnek eleji” című könyve a háztetők készítésekor az alábbiakat tartja jónak: *„A fedelek vagy tserepekkel, vagy réz lánákkal fedessenek be. Ezt az erősség kívánja. Mert a zsindelek a tűz, erő, és más égi háború ellen nem állhatnak annyira, mint a tserép, vagy réz.”*

A XVIII. században előfordult sok tüzeset és tűzvész a tűzvédelem – benne a tűzmegeelőzés - törvényi szabályozását is felvetette, de erre nem került sor.

1723-ban törvény írja elő, hogy *„a megyék és városok minden jobb intézkedést megtegyenek a tűzvészek megelőzésére. ... A gyújtogatókat élve égessék meg.”*

M i Máfodik Jófef,

Isten kegyelméből választott Romai Tsáfzár, a' Birodalomnak mindenkori öregbítője; Német, Magyar, Tseh, Dalmátzia, Horvát, és Tót Országak Apostoli Királya; Austriának Fő-Hertzege; Burgundiának, és Lotharingiának Hertzege; Hetruriának Nagy-Hertzege; Erdély Országak Nagy Fejedelme; Mediolánnak, Mantovának, és Pármának Hertzege; Habsburgi, Flandriai, Tiróli Gróf, 's a' t.

Hogy a' Tűznek, 's Gyúléfóknak keserves, és mindenkor mezfze-terjedő Következéseit, a' mennyire lehet, meggátoljuk, szükségesnek itéltük, Magyar Országak, 's az ahoz tartozandó Tartományokak kerítettlen Helységeire nézve a' támadott Tűznek El-óltásáról e' Rendelést ki-adni, mellynek fő Tzélja

Elsőben: A' Gyúléadásnak Meg-akadályozása.

Máfodszor: Annak hamarságos Fel-fedezése.

Harmadszor: Gyors El-óltása.

6. kép. II. József tűzrendészeti rendeletének címlapja

II. József 1788-ban tűzrendészeti rendeletet (6. kép) adott ki, amely már a mai értelemben is rendszerezetten tárgyalja a tűzrendészet

feladatait. A rendelet első része „*a gyulladások megakadályozását és illetőleg a tűz támadásának előre akadályt vető módokat*” tárgyalja, a második része „*a támadott tűznek hamarságos felfedezése, s kihirdetésére szabott rend*”-el, a negyedik rész „*az eloltott tűz ártalmas követkevéseinek megelőzésével, a tűz okának a kipuhatolásával*” foglalkozik. (A tűzrendészeti pátenst a mai értelemben vett tűzvédelem mindhárom területére vonatkozóan tartalmaz előírásokat.)

A császári rendelet (pátenst) szerint, mivel a legnagyobb körültekintés mellett is keletkezhet tűz, ezért a „tűznek a hamarságos felfedezésére, és kihirdetésére” kell törekedni. Ez az éjjeli strázsák fő kötelessége. A strázsák örökös idejük alatt kötelesek őrzőjáratozni. A tűzre utaló jelek észlelésekor, vagy valóságos tűz felfedezésekor kiáltással, kürtfújással, az ablakok, ajtók zörgetésével keltsék fel az embereket, ha harang is van a helységben, akkor annak félreverésével lármázzák fel a lakosokat. Az ebbéli kötelesség elmulasztását keményen meg kell torolni. A tűzről értesíteni kell az előjáróságot, a helységben állomásozó katonaságot, a szomszéd települést, az utóbbit harangszóval, vagy lovas hírmondóval. A házigazdáknak is feladata a támadt tűz azonnali oltásának megkezdése, és a szomszédok értesítése, segítségül hívása, ezek elmulasztása büntetést von maga után, és a kárt is kötelesek megtéríteni. A leírtakhoz hasonlóképpen rendelkezik a tűzrendészeti pátensttel egyidőben kiadott „*falusai gyulladáskori rendtartás*”.

Rozsnyó város tűzi rendje szerint nyugvás idején az éjjeli kiáltók a kijelölt helyeken kikiáltják az órát, illetve láрмаütéssel hirdetik az észlelt tüzet.

Az ipari forradalom magyarországi kibontakozása, a szervezett tűzoltóság (kezdetben önkéntes szervezetek) megjelenése lényeges változásokat indított el a tüzmegelőzés területén is. A korszerűsítés a motorizációval, az elektronikai eszközök megjelenésével, a tűzoltók szervezeteinek, szolgálatának, tevékenységi rendjének egységesítésével függ össze. 17

Összegezve, Szent István törvényekkel a tűz mielőbbi megfékezésének, tovaterjedésének megakadályozását, megelőzését (a tűzvétszeket vi-gyázók feladataként) „állami akaratként” közösségi feladattá tette, és tüzet okozók szigorú megbüntetését rendelte el. Később a települések (el-sősorban a városok) tűzszabály-rendeleteinek megszületésével a tűzvéde-lem jelentős rangra emelkedett.

A tűzrendészet, amely kezdetben a tűz, tűzvész kitörése elleni óvintéz-kedéseket (a tűzmegeelőzést) foglalta magába kibővült az építési rendtar-tással, az oltási renddel, jóval később a fenyegetett javak mentésével.(Ez formájában már a mai értelemben vett tűzrendészet „őse”, tartalmában az akkori kor színvonalán álló feladatrendszerrel.)

Az állam szabályzó, irányítói szerepének első jeleiként *Magyaror-szágon helytartó-tanácsi és belügyminiszteri rendeletekkel kívánták elér-ni a tűzveszély csökkentését.*

- *Így az 1723. évi II. dekrétumban a közigazgatás egyik meg-oldandó feladatául jelölték meg a tűzvédelmet.*
- *Következő jelentősebb jogszabály II. József tűzrendészeti pátense volt, ami meghatározta a tűzrendészet felosztást és feladatait. (A felosztás a jelenlegivel megegyezik, tartalmá-ban a kor színvonalán álló feladatrendszerrel.)*

A tűzmegeelőzést az alábbiak jellemzik:

- *Szervezett rendszere alakult ki. A rendszer elemei:*
  - *Az éjjel, nappal szolgáló tűzőrök (tűzfigyelők), akik:*
    - *Figyelőőrök – rendszerint toronyőrök, de ipar- és gyártelepek őrei, rendőrőrszemek, stb. is lehetnek*
    - *Mozgó-, vagy járőrök, (éjjeli-, bolt-, telepőrök, rend-őrjárőrök, stb.).*
  - *Nappal a helyi lakosság öntevékeny emberei.*
- *A legfontosabb szabályokat írásba foglalják, azaz írásos ren-delkezések születnek:*

- *Építési rend.*
  - *Tűzszabály-rendeletek.*
  - *Törvények.*
- *A tűzmegeőzés tudatos, elemei túlsúlyba kerülnek, sőt azok természettudományos alapokon nyugvó megoldásának szándéka is felfedezhető.*

Tűzmegeőzési kultúra (megeőző tűzrendészet) Magyarországon a modern technika korszakában az Állami Tűzoltóság megalakulásáig

A XIX. század elején megindult ipari fejlődés, amely az 1870-es évektől rohamléptekkel zajlik. Az ipari forradalom új iparágak, nyersanyag és energiaipar kifejlődését indukálja, ennek eredményeként modern gyárak, üzemek épülnek, mezőgazdasági és élelmiszeripari létesítmények születnek, áruházak, raktárak, köz- és kulturális intézmények létesülnek, a lakótelepek nagy bérkaszárnyaiban tömegek élnek. Mindezek növelik a tűzveszélyt, és korszerű tűzrendészet megszületését követelik. A fejlődés legfőbb mozgatóereje, hogy a létrejött „új közegekben” keletkező tüzek nagy értékeket, sok embert veszélyeztetnek, sokszor különleges anyagok égnek, magas épületekben keletkeznek tüzek. A tűzvédelem – benne a tűzmegeőzés /a megeőző tűzrendészet/ - égető problémáinak megoldásaként napirendre kerül:

- Az önkéntes és hivatásos tűzoltószervezetek létrehozása.
- Az ipari forradalom kihívásainak megfelelő tűzoltószerek megalakotása, rendszeresítése.
- A nagy szakértelemmel rendelkező tűzoltók képzési rendszerének kialakítása.
- A tűzvédelem korszerűsítése. Modern technikai eszközök alkalmazása a tűzvédelemben.
- A tűzvédelem országos rendszerének kialakítása.
- A tűzvédelem törvényi szabályozása.
- A tűzvédelem állami ügyé válása, azaz az állami szerepvállalás a tűzvédelemben.

A megoldandó feladatokra egyértelmű, a tudományok felhalmozott ismeretanyagát is segítségül véve kell megoldást találni.

A változások a nagy városokban, ipar- és gyártelepeken, a közlekedésben, az élelmiszeripari létesítményekben, mezőgazdasági üzemekben, és még sok helyen egyértelműek és látványosak. A vidék sokáig mozdulatlanságban marad. A tűzmelegelőzést szabályzó rendeletek, utasítások a korábban meglévő elemeket is tartalmazznak de már újakkal is gazdagodnak.

Budapesten az 1850-es években lovas tűzfelügyelő járőrök cirkálnak, a városháza őrtornyában az örök folyamatos figyelést végzik.

Ebben az időben már létezett a telegráf (távíró) és a telefon. A tűzoltói szolgálatba állításuk napirenden van. Budapesten, de az ország több nagyvárosában az 1880-as évek elejétől telefon-tűzjelző hálózatot létesítettek, a századfordulótól utcai tűzjelző készülékeket telepítettek. A tűzjelző távbeszélő-állomások létesítése a következő lépés a modernizáció útján.

A tűz időbeli észlelésének feltétele a folyamatos és megbízható őrködés, erre a feladatra fizetett egyéneket fogadnak fel, akik mulasztás esetén felelősségre is vonhatók. A feladatot elláthatja: éjjeli őr, éjjeli őrjárat, toronyőr, a tűzörségeknél a figyelőőr. Minősített helyzetben, mint aratáskor, búcsú esetén, vásárkor, stb. nappali őrjáratokra is szükség van.

A Magyar Tűzoltó Szövetség megalakulásától kezdve harcolt a tűzrendészet törvényi szabályozásáért. Az I. világháborút megelőzően ezt nem sikerült elérnie. A XIX. század végén a XX. század elején központi (állami) rendelkezések születnek a tűzrendészetre vonatkozóan, a tűzoltó irodalom (tankönyvek, oktatási segédanyagok, évkönyvek, egyéb kiadványok) részletesen foglalkozik a megelőző tűzrendészet kérdéseivel, lényegesen gazdagítva a szakemberek és a lakosság ezirányú ismereteit, a felvilágosító propagandamunka is nagy mértékben hozzájárult a lakosság tűzmelegelőzési tudatának fejlesztéséhez. A tűzrendészet fejlődésének ez a leglátványosabb, különösen intenzív szakasza.

Az I. világháborút megelőzően tulajdonképpen kialakult a tűzrendészet – szabályzatokban, utasításokban elrendelt, a gyakorlatban is funkcionáló – a korábbinál korszerűbb, sok elemében megújított rendszere. Az elektronikai eszközök – telefon, távíró, villanycsengő, elektromos sziréna, stb. alkalmazásával, a technikai fejlesztésekkel a tűzvédelem – benne a tűzmelegelőzés - lényegesen korszerűsödött, a tűzoltószeretek mobillabbak lettek, a kommunikáció is a korszerűsödés „útját járja”.

A technikai fejlődés eredményeként főleg a nagyobb városokban új tűzjelző-berendezések kerülnek alkalmazásra, de sok helyen – főleg vidéken - még jó ideig megmaradnak a régi megoldások, eszközök. Így a torony-figyelő szolgálat az aratás időszakában, harang-félreverés, jelző zászlók, lámpák, a tűzilárma eszközei: a kézi sziréna, gőzsíp, stb. A települések tűzjelzési módszerei és megoldásai közötti nagy különbség abból adódik, hogy a pénzügyi lehetőségek nagyon korlátozottak, az állami szerepvállalás – központi anyagi támogatás - szinte nem is létezik. Mindent a helyhatóságoknak kell megoldani, így a tehetősebb települések többet, a szegények kevesebbet tudnak a tűzvédelemre fordítani.

A két világháború között az addigi fejlődés megtorpan a magyar tűzoltóságot is eléggé sújtotta a vesztes háború utáni dekonjunktúra, később a világgazdasági-válság. Sőt ebből a helyzetből kivezető úton megjelennek egy újabb háború viharfelhői is. A remélt fellendülés ugyan megkezdődik, de a szellemi és anyagi erőket egy új területre - a lég- és gázvédelem megszervezésére, egy hatékony légoltalmi rendszer létrehozására - kell összpontosítani. Előbb megalakul a légoltalom **(1935. évi XII. törvényikk** a légvédelemről szóló kerettörvény által szabályozot-tan), majd ezzel összhangban elfogadják az első tűzrendészeti törvényt **(1936. évi X. törvényikk** a tűzvédelem fejlesztéséről).

A tűzoltóságra a polgári légvédelemben jelentős szerep hárul. Fontos feladat a polgárok védelme, a bombatámadást követő tűzveszély megelőzése, a tűz terjedésének megakadályozása, a tűz eloltása. A légoltalmi szempontok a tűzrendészeti törvényben is megjelennek. A tűzjelzés ezért közvetett módon kiegészül a légitámadást valószínűsítő, a légiriadót elrendelő jelzésekkel. A rádió közlített felhívások, a kézi légoltalmi – vagy elektromos – szirénákkal adott jelzések igen nagy valószínűséggel a tűz, vagy a tüzek bekövetkezését tudatosítják, azaz a tűzre ráutaló jelekként értékelendők. A légiriadó elrendelésének legelterjedtebb eszköze a kézi (mechanikus) sziréna volt. (7. kép.)

7. kép. Kézi (mechanikus) sziréna

A magyar tűzoltóság a II. világháború alatt és azt követően is hűen teljesítette kötelességét, annak ellenére, hogy mind személyi, mind technikai téren jelentős veszteségei voltak. A tűzjelzést és a kommunikációt a rendelkezésre álló eszközökkel – sokszor szükség eszközökkel is – megoldotta.

A „háborús ártalmak” – a szőnyegbombázás, helység harcok – után rombolt környezetben az életmentés, tűzoltás, romeltakarítás, katonai pusztítóeszközök hatástalanítása mind egy-egy újabb próbatétel a tűzoltók számára, (egyben előjele annak, hogy a jövő tűzoltóságának munkája nem merül ki csak a tűzoltásban.). A világháború alatt a tűzoltók teljesítették kötelezettségeiket, amennyiben a pusztítás technikai és személyi veszteségei azt lehetővé tették. A háború után szinte a semmiből kellett mindent megteremteni, egy korszerűbb tűzoltóságot életre kelteni.

Összegezve. *A tűzmelegelőzés (elsősorban vidéken) a korábban meglévő elemekkel funkcionál, de (a nagy városokban, iparterületeken) újakkal gazdagodik.* (Ez a különbség a vidék és a nagy városok között nagyon sokáig megmarad.)

A tűzmelegelőzés kialakult rendszerének modernizálása elodázhatatlanná válik. A rohamos ipari fejlődés korszerű tűzrendészet – benne melegelőző tűzrendészet - megszületését követeli. Napirendre kerül a tűzmelegelőzés országos rendszerének a kialakítása, ezt a munkát segítő korszerű képzési rend, új eljárások, módszerek kidolgozása, modern technikai eszközök alkalmazása, a törvényi szabályozás, az állami szerepvállalás kérdése, mindezek melegelőzéséhez a tudományok lényeges segítséget adnak, a tudomány egyre inkább meghatározóvá válik a tűzvédelemben és a tűzrendészetben, önálló tudománnyá szerveződése is napirenden van.

A tűzrendészet fejlődésének leglátványosabb szakasza az I. világháborút melegelőző időszak. Ekkor a melegelőző tűzrendészetre is vonatkozó központi (állami) rendelkezések születnek, a tűzoltó irodalom részletesen foglalkozik a melegelőző tűzrendészet kérdéseivel. Ennek eredményeként

lényegesen gazdagodnak a szakemberek és a lakosság tűzmelegelőzési ismeretei, a felvilágosító propagandamunka jelentősen fejleszti a lakosság tűzmelegelőzési tudatát.

Az I. világháborút háborút követően a remélt fellendülés ugyan megkezdődik, de a szellemi és anyagi erőket egy új területre - a lég- és gázvédelem megszervezésére, egy hatékony légoltalmi rendszer létrehozására, ezzel párhuzamosan és velük összhangban levő tűzrendészeti törvény megalkotására - kell összpontosítani. A II. világháború a fejlődési folyamatot megszakítja. A háború a tűzvédelmet érintően is jelentős károkat okoz (személyi, technikai), 1948-ig az Állami Tűzoltóság megalakulásáig a legfontosabb a háborús károk felszámolása.

1948-tól az Állami Tűzoltóság megalakulásától egy új korszak kezdődik a tűzvédelem és a tűzrendészet történetében.

GONDOLATOK A MAI HAZAI TŰZVÉDELEMRŐL, ÉS TŰZMEGELŐZÉSÉRŐL (MEGELŐZŐ TŰZRENDESZETRŐL)

A tűzvédelem történetét tanulmányozva könnyen megállapítható, hogy elődeink a fejlődő technikai eszközökkel egyre eredményesebben tudtak az ártó tűz ellen fellépni. Ez következménye annak, hogy az ember a technikai fejlődés újabb és újabb vívmányait igyekezett minél előbb használatba venni, a társadalmi és természeti törvények hatásrendszerét megismerve azokat mind célszerűbben, és mind tudatosabban gyakorlati tevékenysége szolgálatába állítani. A tűzvédelem a szüntelen fejlődés eredményeként mára - köznapi kifejezéssel élve - tudománnyá nőtte ki magát, elméleti és gyakorlati oldalát tekintve is tudományos alapokra épül. Ma a tűzvédelemnek vannak a megelőzéssel, vezetéssel, tervezéssel, felkészítéssel, gyakorlásokkal, kísérletekkel, eljárási módokkal, technikai eszközök alkalmazási formáival kapcsolatos elemei, az adott cél (a tűzmelegelőzés, megfékezés) elérése érdekében alkalmazott, az adott helyzetet a legelőnyösebben kihasználó módszerei, a tűzoltással kapcsolatos

latos magatartási összetevői, a tűz kiváltó okait felderítő, tendenciákat megállapító, szabályozói oldala, stb.

A tűzvédelem:

- az emberekre, illetve a tevékenységekre károsan ható tüzek pusztításától való megóvást (tűzmegeelőzést – megelőző tűzrendészetet),
- a pusztítás lehető legnagyobb mértékű csökkentését (mentést, és tűzoltást),
- a megfékezett tüzek eredetének megállapítását (felderítő tűzrendészetet) foglalja magába. (A továbbiakban elsősorban a tűzmegeelőzésről lesz szó.)

A **tűzmegeelőzést** a tűzvédelem fejlődésének nagyjából az ipari forradalom kibontakozásával kezdődő szakaszától a hatóságok által is felügyelt és szabályozott tevékenységként értelmezzük – ettől az időponttól lehet a **megeelőző tűzrendészet** kialakulásáról beszélni. (A tanulmány a **tűzmegeelőzést - tartalmában - tágabb értelemben a megeelőző tűzrendészet szinonimájaként használja**).

A **tűzmegeelőzés** a tűzvédelem egyik fontos részterülete:

- **takarhat** egy *fogalmat*,
- **kifejezhet** egy *célt és annak megvalósítását szolgáló feladatrendszer*et,
- egy bonyolult, sokszereplős *tevékenységi folyamatot*,
- **utalhat** a tűzvédelem adott feladatrendszerének megoldására létrehozott – elsősorban *hivatásos – szervezetre* (csoportra, mely esetenként csak egy felelős személy),
- **jelenthet** az *etikai elvárásokon nyugvó és jogilag szabályozott tevékenységet*,
- a **tűzvédelmi rendszer** egyik *alrendszere*,
- *önmagában egy rendszernek is tekinthető*.

A tűzmegeelőzés, mint fogalom:

- *Egyrészt:* Az egyes emberek, illetve embercsoportok, országok, régiók lakossága, anyagi javai, földrajzi és természeti környezete biztonsága szavatolásának az a részterülete, amely a maga reális képességeivel, szükség esetén másokkal (esetenként nemzetközi, vagy világszervezetekkel) együttműködve **olyan állapotot képes biztosítani, amelyben kizárható az ártó tüzek keletkezése, vagy jelentősen csökkenthető azok bekövetkezésének valószínűsége.** (Itt a prevención van a hangsúly – ez a **passzív tűzmelegőzés.**)
- *Másrészt:* Az emberi életet, az életfeltételeket, az anyagi javakat, a természeti környezetet jelentős mértékben és súlyosan károsító tüztől a még veszélynek kitett emberek, és a fizikai környezet megóvása, azaz olyan állapot létrehozása, amellyel az **ártó tűz továbbterjedése megakadályozható, a tűz által veszélyeztetett emberek és a fizikai környezet izolálása megvalósítható.** (Itt az elszigetelésen izoláláson van a hangsúly – ez az **aktív tűzmelegőzés.**)

A megelőző tűzrendészetben a passzív tűzmelegőzés elsőbbséget élvez az aktív tűzmelegőzéssel szemben. Az aktív tűzmelegőzés az aktív tűzvédelem egy részterülete, egyben a megelőző tűzrendészet és a tűzoltástaktika határterülete.

A tűzmelegőzés, mint cél és feladatrendszer

- Reális *célként* az emberi élet, az életfeltételek, az anyagi javak, a természeti környezet biztonságát kívánja szavatolni. Olyan biztonságot, biztonságos környezetet kell teremteni, a dolgoknak, életviszonyoknak olyan rendjét, olyan állapotát kell létrehozni, amelyben kellemetlen meglepetések, veszélyek nem fenyegetik, amelyben ilyenről nem kell félni, az anomáliák bekövetkezése csaknem teljesen kizárható, adottak az ellene való eredményes védekezés feltételei.
- A cél elérését biztosító komplex *feladatrendszer*e differenciáltan - az állampolgárookra, állami, társadalmi, gazdasági szervezetekre,²⁶

oktatási, kulturális, stb. intézményekre, összefoglalóan az ország egészére vonatkozó feladatokat öleli fel, amelyek a teljességre való törekvés nélkül:

- a tűzmelegelőzés megtervezésével, megszervezésével, vezetésével, irányításával és ellenőrzésével az ebben a munkában résztvevők felkészítésével, gyakorlati tevékenységének végzésével,
- a tűzmelegelőzést szolgáló kísérletekkel, eljárási módokkal, technikai eszközök alkalmazási formáival,
- a tűzmelegelőzés, mint cél elérése érdekében alkalmazott, az adott helyzetet a legelőnyösebben kihasználó módszerek kidolgozásával, begyakorlásával,
- a tűzmelegelőzés rendszabályainak bevezetésével, a magatartási szabályok betartásával,
- tüzet kiváltó okok felderítésével,
- a jogi szabályozással,
- a különböző szintereken folyó tűzvédelmi oktató-nevelő program részeként a tűzmelegelőzési tudat fejlesztését, valamint a tüzek melegelőzését szolgáló magatartás kialakításához kapcsolódó propaganda-, valamint nevelőmunkával, nevelőtevékenységgel kapcsolatosak.

A tűzmelegelőzés, mint egy bonyolult sokszereplős tevékenységi folyamat magában foglalja:

- *A melegelőző védelmet, a szükséges intézkedések és rendszabályok bevezetésével olyan biztonságos környezet megteremtését, amelyben az ártó tűz keletkezése megakadályozható, vagy bekövetkezésének valószínűsége minimalizálható.*
- *Az ártó tűz továbbterjedésének megakadályozását, hatása elleni védekezést.*

- **A melegelőző védelem az ártó tűz:**

- Megakadályozását szolgáló tervezési, kivitelezési, működtetési, tájékoztatási, adatközlési, biztonsági rendszabályok, előírások meghatározását és végrehajtását.
- A megakadályozás (személyi, tárgyi, szervezeten irányítási) feltételeit biztosító tevékenységet foglalja magában.
- **Az ártó tűz terjedésének megakadályozása, hatása elleni védekezés:**
  - Az ártó tűz közvetlen veszélyének elhárítását – a veszélyeztetett területek elszigetelését.
  - Az előidéző vagy a károsító hatást fenntartó okok megszüntetését.
  - A veszélyeztetett személyek életének védelmét.
  - Az anyagi javak védelmét.
  - A hatóerő, a hatásterület mérséklését (a kárelhárítást) foglalja magába.

A tűzmelegelőzés szervei - elsősorban, mint a tűzvédelem hivatásos szervezetének részei.

Az ország területén működő hivatásos tűzvédelmi szervezeteket, de a különféle szakfeladatokat ellátó szerveket, szervezeteket, szolgálatokat, társadalmi és civil szervezeteket, és másokat (általánosan a szervezeteket) törvény kötelezi a tűzmelegelőzési munkára, a tűz elleni védekezésre és a következmények felszámolására, a szoros együttműködésre, törvény határozza meg feladataikat, hatáskörüket, intézkedési jogkörüket. A tűzmelegelőzési munkát végző személyek vagy szervezeti elemek – többsége - a tűzvédelem hivatásos szervezeteihez tartoznak.

A tűzmelegelőzés, mint az etikai elvárásokon nyugvó és jogilag szabályozott tevékenység.

Hazánkban a tűzvédelem – és annak a részét képező **tűzmelegelőzés** – nemzeti ügy, részben állami feladat, amelynek a **végzését hatályos törvények, rendeletek, a törvények végrehajtási utasításai határozzák meg**, ezek a rendelkezések rögzítik a tűzvédelemben részes szervek

szervezetek feladatait, a hatáskörüket és felelősségüket. A tűzmegelőzést szabályzó (megelőző tűzrendészeti) rendelkezéseket felosztjuk:

- a létesítéssel /elhelyezéssel, építéssel, gépek telepítésével, üzembe helyezéssel/,
- valamint a használatl /üzemeltetéssel/ kapcsolatos rendelkezésekre /törvényekre, rendeletekre, ezek végrehajtási utasításaira, szabályokra/,
- illetve hatósági előírásokra.

A **tűzmegelőzés** az egyes emberekre, az állampolgárookra is ró kötelezettségeket, amelyek egy részét jogszabályok írják elő, ezek végrehajtása állampolgári kötelesség, de az ember cselekvését, tetteit a közvélemény által szankcionált etikai szabályok, elvárások, szokások is behatárolják. Az emberi cselekedeteit vezénylő belső szabályozó rendszere ezeket a normákat is figyelembe véve működik. Az etika, mint tudomány az elemi erkölcsi normák között tartja számon *a közös veszély megelőzésének és elhárításának, valamint a kár megelőzésének az emberi együttműködésen alapuló szabályát.*

A tűzmegelőzés, mint alrendszer, illetve rendszer

— *A tűzvédelmi rendszer* a tűzvédelem körébe tartozó feladatok megoldásában egymással szoros kölcsönhatásban levő alrendszerek és rendszerelemek (szervek, és szervezetek, egyesületek, köztestületek, társadalmi szervezetek, szolgálatok, stb.) szervezett, és önszerveződő - egységes egészként szemlélhető - együttese. Ennek a rendszernek az alrendszerei:

- **a tűzmegelőzési,**
- **a mentés és tűzoltási,**
- **a felderítő tűzrendészet alrendszere.**

— **A tűzmegelőzési rendszer:** országos hatáskörű hivatalos szakmai rendszer, amely törvényben szabályozott és meghatározott feladatok végrehajtását koordinálja, tervezi-szervezi, hatósági feladatait

ellátja, a tűzmelegelőzési feladatok végrehajtását ellenőrzi, szükség esetén a szabályozást, vagy annak módosítását kezdeményezi, stb.

Összegezve. *Az Állami Tűzoltóság megalakulásától napjainkig a tűzvédelem (megelőző tűzrendészet, tűzoltótaktika, felderítő tűzrendészet) önálló modern tudománnyá vált. Országos hatáskörű főhatóság koordinálja a végrehajtandó feladatokat.*

Hazánkban hatályos rendelkezések írják elő az ország területén működő - különféle szakfeladatokat - ellátó szervek, szervezetek, szolgálatok, társadalmi és civil szervezetek, és mások (a továbbiakban általában szervezetek) részére a tűzmelegelőzéssel, a tűz elleni védekezéssel és a következmények felszámolásával kapcsolatos teendőket; a szoros együttműködést, feladataikat, hatáskörüket, intézkedési jogkörüket. A törvény által kötelezetteknek a védekezési rendszerek működésének az összehangolásáról is feltétel nélkül gondoskodni kell.

A hazai tűzmelegelőzés - fő vonalakban - a következőképpen jellemezhető:

- *Országos hatáskörű főhatóság felügyelete alatt álló szervezett rendszer.*
- *Hatályos rendeletekben szabályozott, és etikailag motivált társadalmi tevékenység.*
- *A tűzvédelem, mint tudomány képezi az elméleti és gyakorlati alapját.*
- *Sokoldalú propagandamunka szolgálja a tűzmelegelőzési tudat kialakítását és erősítését.*
- *Az oktatási-nevelési intézményekben (óvodákban, alap-, közép-, és felsőfokú tanintézetekben) folyó oktatás részét képező felvilágosító tevékenység tűzvédelmi szakemberek bevonásával.*

ÖSSZEFOGLALÁS

Az emberiség történelmének legkorábbi szakaszában elődeink a természetben támadt tüzeket elsősorban nem a barátságos oldalukról ismerték meg. A tűz félelem keltő hatása, az életben maradás ösztönösen menekülésre készítette őseinket. Így a tüzek oltására még kísérletet sem tettek. A tüztől való elszigetelődésnek ez a legősibb módja.

A tűz természetfölöttiségéről, isteni eredetéről alkotott elképzelés nyomán őseink az égiekhez „fordultak” a „különös jelenség” megfékezésének szándékával. A tűzáldozatok bemutatásakor sem támadt olyan ötlete, hogy az áldozati tűz keltése, és oltása nyomán annak analógiájára a folyamatot tudatosan a nem kívánt tüzek esetében is gyakorolni lehetne. A „tűzmegeelőzés” a remélt isteni segítség köntösébe bujt.

A természet egyes jelenségeinek megismerése, a pusztító tűz megelőzésére, megfékezésére tett kísérletek a tudatosság irányába való elmozdulást jelentik. Az ember megismerő tevékenységének fejlődése, a természeti jelenségek megfigyelése, a munkaeszközök készítése, az emberi közösségek összetartása, az önvédelem, az értékek és a közösség védelme, a mesterségesen keltett tűz őrzése tudatos elemekkel ékesíti a tűzmegeelőzési tudományát, azt egyre inkább az emberi közösségek kötelezettségévé válik.

A természettudományos ismeretek bővülésével egyre inkább erős tudatos szálak szövik át az ember ártó tűz megelőzését szolgáló tevékenységét, a nem kívánt tűz elleni fellépését. Nagy eredmény, hogy az ember felismeri - a természet által „bemutatott” példákon keresztül - víz tűzoltó hatását. Az emberi közösségekben a víztárolás ettől kezdve tudatosan történik.

A tűzmegeelőzés gyakorlata **az ókori kelet államaiban, és történetének korai szakaszában a Római Birodalomban** nagy hasonlóságot mutat, ekkor ezt a tűzfigyelői feladatok részeként tudatosan szervezett

erők végzik. A mesterséges tüzek körüli tevékenység rendje (létesítés, „működtetés szabályozása”) ebben a történelmi időszakban is a gyakorlat része, az építési rendre vonatkozó adatok nincsenek, de a tűzoltási technika ennek hiányáról tanúskodik.

A népvándorlás korában a Római Birodalomban kialakított tűzvédelmi kultúrát sikerült lerombolni. A honfoglaló magyar törzsek a - vándorlás során kialakított, és időközben finomodó - tűzmelegelőzési kultúra elemeit tudatosan, szervezeten alkalmazták, közülük a legfontosabbak az építkezésekkel, a mesterségesen keltett tüzekkel kapcsolatosak. A „sátrak” egymástól nagy távolsággal történő telepítésével, a tűzhely célszerű megválasztásával, a tűz felügyeletével ösztönösen, vagy némiképpen tudatosan elemi szintű tűzmelegelőzési rend alakult ki.

Szent István törvényekkel a tűz mielőbbi megfékezésének, tovaterjedésének megakadályozását, melegelőzését (a tűzveszéketeket vigyázók feladataként) „állami akaratként” közösségi feladattá tette, és tüzet okozók szigorú megbüntetését rendelte el. Később a települések (elsősorban a városok) tűzszabály-rendeleteinek megszületésével a tűzvédelem jelentős rangra emelkedett.

A középkori Magyarországon a tűzrendészet, amely kezdetben a tűz, tűzveszékete kitörése elleni óvintézkedéseket (a tűzmelegelőzést) foglalta magába fokozatosan kibővült az építési rendtartással, az oltási renddel, jóval később a fenyegetett javak mentésével.

A XVII.-XVIII. században az állam szabályzó, irányítói szerepének első jeleiként Magyarországon helytartó-tanácsi és belügyminiszteri rendeletekkel kívánták elérni a tűzveszékete csökkentését.

A tűzmelegelőzés tudatos, elemi túlsúlyba kerülnek, sőt azok természettudományos alapokon nyugvó melegelőzésének szándéka is felfedezhető.

A tűzmelegelőzés (elsősorban vidéken) a korábban meglévő elemekkel funkcionál – a toronyfigyelők, az őrjáratozók a korábban kialakult gyakorlat szerint végzik munkájukat, de (a nagy városokban, iparterület

ken) új eljárásokkal gazdagodik. (Ez a különbség a vidék és a nagy városok között nagyon sokáig megmarad.)

A tűzmelegelőzés kialakult rendszerének modernizálása elodázhatatlanná válik. **A rohamos ipari fejlődés korszerű tűzrendészet** – benne megelőző tűzrendészet - **megszületését követeli**. Napirendre kerül a tűzmelegelőzés országos rendszerének a kialakítása, ezt a munkát segítő korszerű képzési rend, új eljárások, módszerek kidolgozása, modern technikai eszközök alkalmazása, a törvényi szabályozás, az állami szerepvállalás kérdése, mindezek megoldásához a tudományok lényeges segítséget adnak, a tudomány egyre inkább meghatározóvá válik a tűzvédelemben és a tűzrendészetben, önálló tudománnyá szerveződése is napirenden van.

A tűzrendészet fejlődésének leglátványosabb szakasza az I. világháborút megelőző időszak. Ekkor a megelőző tűzrendészetre is vonatkozó központi (állami) rendelkezések születnek, a tűzoltó irodalom részletesen foglalkozik a megelőző tűzrendészet kérdéseivel, ettől az időtől kezdve a tűzoltók tanfolyamokon sajátítják el a tűzvédelem tudományát. Ennek eredményeként lényegesen gazdagodnak a szakemberek és a lakosság tűzmelegelőzési ismeretei, a felvilágosító propagandamunka jelentősen fejleszti a lakosság tűzmelegelőzési tudatát.

Az **I. világháborút háborút követően** a remélt fellendülés ugyan megkezdődik, de a szellemi és anyagi erőket egy új területre - **a lég- és gázvédelem megszervezésére, egy hatékony légoltalmi rendszer létrehozására**, ezzel párhuzamosan és velük összhangban levő **tűzrendészeti törvény megalkotására - kell összpontosítani**. A II. világháború a fejlődési folyamatot megszakítja. A háború a tűzvédelmet érintően is jelentős károkat okoz (személyi, technikai), a háború befejeződése után a legfontosabb a háborús károk felszámolása.

1948-tól az Állami Tűzoltóság megalakulásától egy új korszak kezdődik a tűzvédelem és a tűzrendészet történetében.

A tűzvédelem (megelőző tűzrendészet, tűzoltótaktika, felderítő tűzrendészet) önálló modern tudománnyá vált. Állami tűzoltó tanintézetekben készítik fel a tűzoltókat mind elméletileg, mind gyakorlati teendőket illetően szolgálati feladataik végzésére. Országos hatáskörű főhatóság koordinálja a végrehajtandó feladatokat.

Hazánkban hatályos rendelkezések írják elő az ország területén működő - különféle szakfeladatokat - ellátó szervek, szervezetek, szolgálatok, társadalmi és civil szervezetek, és mások (a továbbiakban általában szervezetek) részére a tűzmegelőzéssel, a tűz elleni védekezéssel és a következmények felszámolásával kapcsolatos teendőket; a szoros együttműködést, feladataikat, hatáskörüket, intézkedési jogkörüket. A törvény által kötelezetteknek a védekezési rendszerek működésének az összehangolásáról is feltétel nélkül gondoskodni kell.

A tanulmány igyekezett érzékeltetni azt a nehézségekkel, bukkánókkal tarkított utat, amelyen elődeink a tűz elleni ösztönös védelemtől elindultak, közben a staféta botot számtalan generációnak átadva a tudományos alapokon nyugvó tudatos, szervezett tűzmegelőzésig eljutottak.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1] Vitéz Dr. Roncsik Jenő: A magyarországi diák-tűzoltóságokról, különös tekintettel a debreceni református kollégium diák-tűzoltóságára. (Debrecen sz. kir. város és Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata 1929. Debrecen.)
- [2] A debreceni diáktűzoltóság története. (Belügyminisztrérium Országos Tűzrendészeti Parancsnokság 1957. Budapest.)
- [3] Dr. Szádeczky Lajos: Iparfejlődés és a czéhek története Magyarországon. (Országos Iparegyesület, Budapest 1913.)
- [4] Tűzrendészet. (Magyar Tűzoltó Szövetség, Budapest 1912.)
- [5] Tűzrendészet. (Magyar Tűzoltó Szövetség, Budapest 1902.)
- [6] A magyar nyelv értelmező szótára VI. (Akadémiai Kiadó, Budapest 1980.)
- [7] Szilágyi-Szabó: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó, Budapest 1986.)
- [8] A Soproni tűzoltóság rövid története 1866 – 1948. (Soproni Tűzoltó Parancsnokság 1991.)
- [9] Németh-Breuer: Tűzrendészet. (Franklin Társulat, Budapest 1907.)
- [10] Szabó Gyula: Kis tűzrendészet. (Sopron vármegye és Sopron város Tűzoltótestületeinek Szövetsége.)
- [11] Tűzrendészet és kárelhárítás. 1947.
- [12] Tűzoltó tisztek zsebnaptára 1893.
- [13] II. József tűzrendészeti pátense.
- [14] Tűzoltók Zsebkönyve 1888.

A MELLÉKELT KÉPEK JEGYZÉKE:

1. Kép: **Régvolt elődeink és a tűz**

Forrás: a Tűzoltó Múzeum archívuma.

2. Kép: **Küzdelem a tűzzel a középkorban**

Forrás: a Tűzoltó Múzeum archívuma.

3. Kép: **Vándorló törzsek (népcsoportok) sátrainak telepítési rendje**

Forrás: Szilágyi-Szabó: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó, Budapest 1986. 39. oldal)

4. Kép: **Éjjeliőr őrjárat**

Forrás: A Tűzoltó Múzeum archívuma.

5. Kép: **A soproni tűztorony**

Forrás: Szilágyi-Szabó: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó, Budapest 1986. 69. oldal)

6. Kép: **II. József tűzrendészeti rendeletének címlapja**

Forrás: Szilágyi-Szabó: A tűzrendészet fejlődése az őskortól a modern időkig (BM. Könyvkiadó, Budapest 1986. 77. oldal)

7. Kép: **Kézi (mechanikus) sziréna**

Forrás: Tűzoltó Múzeum archívuma

Ez a tanulmány az OKF főigazgatójának 2007. évi Balogh Imre pályázatára készült.